

Aan:

*de fractievoorzitters van de Tweede Kamer,
de voorzitters van de commissies EZK, I&W, VRO en LNV van de Tweede Kamer,
de voorzitters van de commissies EZK en LNV van de Eerste Kamer*

datum	25 augustus 2023
kenmerk	IENW/BSK-2023/241272
betreft	<i>Aanpak klimaatcrisis en parlementaire besluitvorming over wel/niet controversieel verklaren van onderwerpen vanwege demissionaire status kabinet</i>

Geachte leden van de Staten-Generaal,

In de eerste twee weken na het reces zal de Tweede Kamer bepalen welke aanhangige onderwerpen (niet) verder worden behandeld met het demissionaire kabinet. Ook de Eerste Kamer zal nader besluiten over voorliggende wetgeving.

Dit betreft ook een reeks van wetsvoorstellen, brieven en notities op het terrein van de klimaat- en energietransitie. Veel onderwerpen op deze klimaatagenda zijn cruciaal om de vaart in de transitie te behouden en noodzakelijke versnelling in de uitvoering te realiseren. Op 9 juli hebben wij als brede alliantie van maatschappelijke partijen u daarom opgeroepen de boel niet stil te leggen (zie bijlage 1). Talloze ondernemers, werknemers, burgers, publieke uitvoerders zoals netwerkbedrijven en medeoverheden hebben juist nu duidelijkheid van het Rijk nodig om meters te kunnen maken en hun bijdrage aan het bestrijden van de klimaatcrisis te leveren. Het behoeft geen betoog dat dit ook voor de toekomst van de economie van Nederland bijzonder belangrijk is.

Onze oproep van 9 juli is gepubliceerd op nationaleklimaatplatform.nl en kan sindsdien op groeiende steun rekenen. Tevens zijn diverse concrete signalen binnen gekomen bij het Nationaal Klimaat Platform over risico's van het stilvallen van de klimaat-agenda van het Rijk (zie bijlage 2).

Met onderhavige brief aan beide Kamers concretiseren wij onze oproep aan u. Met verkiezingen in aantocht en gegeven de demissionaire status van het kabinet is de grondregel dat het kabinet zich beperkt tot lopende zaken en uitvoering van staand beleid, en acteert indien uitstel het landsbelang schaadt. Wij sluiten daar gaarne bij aan, en moedigen u aan om het staande klimaatbeleid (inclusief aanvullend pakket voorjaar 2023) ten uitvoer te brengen, in elk geval de onderdelen die noodzakelijk zijn voor realisatie van de wettelijk vastgelegde reductie-doelstelling van -55% in 2030, en voor zover deze relevant zijn voor de Rijksbegroting 2024. Nieuw klimaatbeleid dat voor 2025 en later voorzien of gewenst is, dan wel toeziet op doelrealisatie na 2030, is aan het nieuwe parlement en nieuwe kabinet.

Uiteraard hebben de partijen van deze alliantie zo hun eigen opvattingen over de bestaande klimaatagenda. Veel wordt door allen gesteund, maar niet alles door iedereen. Net zoals in het parlement. Dergelijke verschillen kunnen pas effectief aan de orde komen cq. productief

gemaakt worden als het debat in het parlement over de bestaande klimaatagenda gevoerd kan worden. Gebeurt dat niet en komt de bestaande klimaatagenda tot stilstand, dan loopt de uitvoering onherroepelijk vertraging op, wordt goede maatschappelijke wil vermorst, en beslist de tijd en niet wijzelf.

Dat kan worden voorkomen door op de volgende onderdelen van het staande klimaatbeleid de parlementaire behandeling doorgang te laten vinden, c.q. het kabinet te vragen stand beleid voortvarend ten uitvoer te brengen:

Onderwerpen stand klimaatbeleid:

Randvoorwaarden/wetgeving/regelingen	<ul style="list-style-type: none"> - Versnelde aanpak netcongestie - Energiewet, hernieuwbare opwek, ontwerp-NPE/PEH - NPLG en Tijdelijke wet Transitiefonds LGN (EK) - Tijdelijke wet Klimaatfonds (EK) - Gebouwde omgeving - Mobiliteit
Middelen 2024	<ul style="list-style-type: none"> - Rijksbegroting 2024 (aanvullend pakket voorjaar 2023 - middelen Klimaatfonds) - Openstelling SDE++ 2024
Instrumenten	<ul style="list-style-type: none"> - Normering - Instrumentenmix

In bijlage 3 wordt deze lijst van onderwerpen nader toegelicht. Wellicht ten overvloede: wij gaan ervan uit dat lidstaat Nederland EU-afspraken over klimaatbeleid nakomt, onder andere door tijdig implementatiewetgeving te realiseren (bv Fit for 55). Dit laten we in het navolgende verder buiten beschouwing.

Afrondend: Zoals gezegd wordt op talloze plekken in Nederland gewerkt aan de duurzame economie en energievoorziening van morgen. Dat is hard nodig voor het behalen van het Nederlandse klimaatdoel in 2030, en dat is van groot belang voor de Nederlandse economie van de toekomst. Het zou zeer welkom zijn als de rijksoverheid ook de komende tijd zoveel mogelijk zekerheid biedt door het afgesproken klimaatbeleid voortvarend ten uitvoer te brengen. Onze oproep van 9 juli daartoe wordt breed herkend en inmiddels door meer dan 100 maatschappelijke organisaties ondersteund. Het zou fantastisch zijn als u deze breed gesteunde oproep kan beantwoorden door de vaart erin te houden. Wij zetten graag met u onze schouders onder deze grote opgave.

Wij zijn graag bereid u nadere toelichting te verschaffen.

Namens *de alliantie van maatschappelijke partijen* (*),

Met vriendelijke groet,

Kees Vendrik
Voorzitter Nationaal Klimaat Platform

(*) CNV, Urgenda, VNG, Stedin, Nationaal Klimaatplatform, TenneT, VNO-NCW, Natuur & Milieu, Enexis, Energie Samen, LTO, Aedes, Gasunie, Voorzitters van de vijf uitvoeringstafels Klimaatakkoord, MKB-Nederland, NVDE, Natuurmonumenten, Greenpeace Nederland, Alliander en MVO Nederland.

BIJLAGE 1: OPROEP 9 JULI

9 juli 2023

Aan de leden en de fractievoorzitters van de Tweede Kamer,

De val van het kabinet Rutte IV betekent dat de politieke en ambtelijke voortgang op veel onderwerpen lange tijd stil dreigt te vallen. Het betekent ook onrust in Den Haag omdat de verkiezingscampagne begonnen is. Met alle uitdagingen kan Nederland zich dat niet veroorloven. Samen met de decentrale overheden roepen wij u op om er alles aan te doen om te voorkomen dat Nederland stil komt te staan. Het parlement moet besluiten kunnen nemen die nodig zijn om dit land draaiend te houden.

De klimaataanpak is absoluut één van die uitdagingen. Die mag nu niet tot stilstand komen. Simpelweg omdat we dan onze klimaatdoelen niet halen, maar zeker ook omdat burgers, werknemers en bedrijven behoefte hebben aan stabiel en voorspelbaar beleid. Talloze ondernemers en de industrie zijn bezig met ambitieuze plannen voor verduurzaming van hun productie en dienstverlening. Overal zijn burgers en coöperaties actief met besparing en opwek van eigen duurzame energie. Vele publieke uitvoerders werken dag in dag uit hard aan de energietransitie. Zo vraagt het volle elektriciteitsnet een uiterst voortvarende aanpak, en dat geldt voor de verduurzaming van het gehele energiesysteem waarop burgers en bedrijven simpelweg moeten kunnen rekenen. Allen moeten weten waar zij aan toe zijn om de juiste beslissingen te kunnen nemen en te kunnen investeren.

Als er de komende tijd iets nodig is op het thema klimaat dan is dat maximale focus op dóen, op uitvoeren. Dat vraagt duidelijkheid en stabiliteit op het beleidsfront. We moeten de obstakels waar we tegenaan lopen blijven oplossen. Er is grote maatschappelijke en politieke steun voor duidelijk en stabiel klimaatbeleid. Daarom roepen wij u op om ervoor te zorgen dat er geen vertraging ontstaat, juist nu de versnelling is ingezet. We moeten door!

Namens *De alliantie van maatschappelijke partijen* (*)

Hartelijke groet,

Kees Vendrik
Voorzitter Nationaal Klimaat Platform

(*) CNV, Urgenda, VNG, Stedin, Nationaal Klimaatplatform, TenneT, VNO-NCW, Natuur & Milieu, Enexis, Energie Samen, LTO, Aedes, Gasunie, Voorzitters van de vijf uitvoeringstafels Klimaatakkoord, IPO, MKB-Nederland, NVDE, Natuurmonumenten, Greenpeace Nederland, Alliander en Unie van Waterschappen

Deze organisaties ondersteunen de oproep van 9 juli:

Advies- en Ingenieursbureau Bind
APPM Management Consultants
Asser Energie
A3-agility
Baarn Duurzaam
Ballast Nedam Development
BIG in Pipelines
Branchevereniging Bodemenergie

Co2-assistent VU
Consumentenbond
Coöperatie CALorie energie
Coöperatie Deltawind
Coöperatie Energiek Alphen aan den Rijn
Coöperatie Energiek Nagele
Coöperatie Enschede Energie
Coöperatie Noaber-Energie Fonds UA

Coöperatie Zon op Alphen aan den Rijn	Nationaal Warmtefonds
Coöperatie Zon op Garenkokerskwartier	Natuur en Milieu Overijssel
Coöperatie Zon op Leiderdorp	Nederlandse Branchevereniging Wettelijke
Deelstroom Delft	Vertegenwoordigers (Horus)
DSM-Firmenich	Nederlandse WindEnergie Associatie (NWEA)
Dutch Data Center Association	Netbeheer Nederland
Dutch Green Building Council	NL Hydrogen
Duurzaam Alphen-Chaam	Nobian
Duurzaam Gebouwd	Om nieuwe energie
Duurzame Energie Coöperatie Leudal U.A	Platform Bio-economie
Energie Beheer Nederland (EBN)	Remeha
Energiecoöperatie De Omslag U.A.	Rijn en IJssel Energie Coöperatie
Energiecoöperatie Hut van Mie U.A.	Rijnland Energie Coöperatie
Energiecoöperatie RoerOm Energie	Samenwerkingsverband voor Biobrandstoffen en
Energie coöperatie SamenWind	duurzame Energie Oost Nederland
Energiecoöperaties regio Arnhem-Nijmegen	Spatial Eye BV
Energie Samen Gelderland	Stichting Beon
Energie Samen Zuid Holland	Stichting Drechtse Stroom
Energiek Baarn	Stichting Grootouders voor het Klimaat
Energiek Poelgeest	Stichting Warmtenetwerk
Energie van Utrecht	Stichting W/E adviseurs
Escozon	Stichting Zonnewarmte
Essent	Stroomversnelling
EugenWijkse Energie Coöperatie	Sustain CreatiK & Climate CreatiK
Fastned	Technische Universiteit Delft
Gebiedscoöperatie Groener Zoeterwoude	Triodos Bank
Gebiedscoöperatie Nieuwkoop	Triple Solar
Gelders Energieakkoord	UN Global Compact Network Netherlands
Geothermie Nederland	Vattenfall
Greenchoice	Vereniging Eigen Huis (VEH)
Gideonsbende	Vereniging Energie-Nederland
Holland Solar	Vereniging Friese Dorpsmolens
Itho Daalderop productspecialist Renewables	Vereniging Nederlandse Chemische Industrie (VNCI)
IJssel Warmte	Vereniging Warmtepompen
Kamstrup	Vereniging Zonnekrachtcentrales
Klimaatonderzoeks Initiatief Nederland (KIN)	Waterstof-coöperatie GLDH2
Klimaatburgemeesters van Castricum, Delft, Dordrecht, Gemert-Bakel & Vijfheerenlanden	WeGrow
Klimaatverbond Nederland	Zeenergie
Loenen Energie	Zeewolde Zon
MVO Nederland	ZutphenEnergie
	Zytec

BIJLAGE 2: SIGNALLEN DIE HET NATIONAAL KLIMAAT PLATFORM HEEFT ONTVANGEN

Burgers, collectieven en ondernemers zien genoeg kansen, maar zijn vaak afhankelijk van het overheidsbeleid om die kansen te realiseren. Duidelijkheid en koersvastheid van de overheid zijn cruciaal om tot een keuze in investeringen en ombuigingen te komen. Uit verschillende onderzoeken (CPB, I&O, Motivaction) blijkt ook dat het grote maatschappelijk draagvlak voor klimaatbeleid onder druk staat vanwege de onzekerheid over de richting van het beleid. De doelen voor 2030 zijn Europees en nationaal vastgelegd, maar hoe die doelen bereikt kunnen worden en daarmee ook helderheid verschaft wordt over waarin je moet investeren is nog niet voor iedereen even scherp. Het laatste wat burgers en ondernemers willen, is dat de tijd hen inhaalt, omdat het debat stil ligt totdat er een nieuwe regering zit. In andere dossiers zien zij maar al te goed hoe belangrijk het is om tijdig stappen te zetten. Aangezien 2030 niet meer ver weg is en binnen bedrijven en huishoudens de vraag nu speelt wat verstandige investeringen zijn, is het van groot belang om die helderheid te bieden. Daarom is het cruciaal dat de kamer die discussie niet uitstelt, maar in debat blijft over hoe de doelen voor 2030 gehaald gaan worden. Hoe langer besluiten worden uitgesteld, hoe groter de kans dat desinvesteringen gedaan worden.

Burgers en ondernemers maken zich ook zorgen over het tempo van de uitvoering van beleid. Het kabinet Rutte IV heeft een groot aantal nieuwe wetten en regelingen gelanceerd die tot uitvoering moeten komen om de doelen te kunnen bereiken. Ondernemers, burgers en hun collectieven hebben duidelijke wettelijke kaders nodig voor hun investeringen en initiatieven. Zoals een bestuurslid van een lokaal burgerinitiatief het verwoordt:

"Uitstel of vertragingen in beleids- en beslissingsprocessen kunnen wij ons niet veroorloven. Waarborgen van continuïteit in het beleid is een cruciale succesfactor voor de energietransitie! De bewoners van dit land verwachten dit, dat zien wij dagelijks in de praktijk. Laat ons voortvarend doorgaan, neem geen extra risico's!"

Ook veel ondernemers benadrukken dat vertraging in het nemen van maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan onaanvaardbaar is. Er wordt bijvoorbeeld gepleit voor stimulerende en beprijzende maatregelen op het gebied van de circulaire economie. Veel ondernemers uiten hun zorg over de sociale impact van het uitstellen van beleid- en herstelmaatregelen. Ook wijzen ondernemers op de noodzaak om helderheid te bieden over het aankomende beleid (voor en na 2030), met name op het gebied van investeringen in nieuwe technologieën en infrastructuur. De zorg over het stikstofbeleid, bijvoorbeeld, houdt verband met het feit dat onzekerheid hierover leidt tot vertraging in projecten en vergunningen. Dit heeft directe economische gevolgen. In de woorden van een ondernemer in de maakindustrie:

"Uitsluitend met een langjarig stabiel beleid kunnen de ambities voortvloeiend uit het Parijs-akkoord worden waargemaakt, opdat de industrie navenant en significant kan (en moet) investeren in de benodigde technieken die daarvoor nodig zijn."

In reacties komt – niet verrassend – vaak netcongestie als probleem naar voren. Dat houdt de boel soms flink op. Zoals deze duurzame ondernemer het stelt:

"Door de netcongestie kunnen wij bijna nergens meer de daken van onze logistieke gebouwen vol leggen met zonnepanelen. We zouden dit graag willen, maar leggen nu

noodgedwongen alleen zonnepanelen op een klein deel van het dak. Dat is heel erg zonde. Het geld is er, de wil is er, alleen de oplossing van de overheid niet.”

Ook dit is een krachtige aansporing om door te gaan met de uitvoering van het klimaatbeleid.

BIJLAGE 3: TOELICHTING

1. Randvoorwaarden/wetgeving

1.1 Versnelde aanpak netcongestie

Van alle kanten wordt gewerkt aan aanpak van netcongestie, ondersteund door beleid van de minister voor Klimaat en Energie, dat gericht is op (1) het sneller uitbreiden en verzwaren van het net, (2) een betere benutting van het elektriciteitsnet door extra flexibiliteit en (3) prioritering in netuitbreidingen en netaansluitingen binnen het kader van uitvoering van het Landelijk Actieplan Netcongestie (LAN). Zelfs met deze forse investeringen moet er de komende jaren rekening gehouden worden met schaarse netcapaciteit. Het is dus essentieel dat ook de komende tijd alles uit de kast wordt gehaald om netcongestie aan te pakken. Het is dus van groot belang dat alle investeringen in het net door kunnen gaan.

Voor het sneller realiseren van netuitbreidingen is ook een aantal randvoorwaarden cruciaal. Het gaat vooral om (technisch geschoold) personeel, materieel en stikstofruimte. Zeker de stikstofproblematiek kan op korte termijn tot negatieve domino-effecten leiden bij de uitvoering van energie-infrastructuurprojecten. Concreet dreigen nu al 3000 projecten van de netbeheerders stil te vallen door de stikstofproblematiek. Voortgang op het stikstofdossier is belangrijk zodat projecten niet stilvallen.

1.2 Energiewet, hernieuwbare opwek, ontwerp-NPE/PEH

Een voortvarende behandeling van de Energiewet is van belang voor de ontwikkeling van het duurzame energiesysteem en de rollen van publieke netwerkbedrijven en marktpartijen. Een voortvarende modernisering van de elektriciteit- en gaswet bespaart maatschappelijke kosten en versnelt de transitie (bv zon op zee, industrie, flexibiliteit, cable pooling, versnelling procedures). Voortgang is tevens gewenst vanwege dreigende EU infractie bij niet tijdige implementatie.

Het spreekt vanzelf dat de uitrol van opwekcapaciteit van hernieuwbare elektriciteit ook de komende tijd zo voortvarend mogelijk moet worden gecontinueerd. Hier speelt een drietal belangrijke randvoorwaarden: de benodigde uitvoeringscapaciteit bij de medeoverheden wordt nu gelukkig opgeschaald, maar daarvoor dienen de toegezegde middelen wel te worden gecontinueerd. Daarnaast is van groot belang dat de tenders WOZ doorgaan en, daarmee verbonden, de uitvoering van het Programma Noordzee. Tenslotte is het gewenst dat er zo snel mogelijk duidelijkheid komt omtrent de afstandsnormen voor windmolens op land. Dat is een belangrijke randvoorwaarde voor tijdige afhandeling van vergunningstrajecten voor projecten die bijdragen aan de doelen voor 2030.

Hier is tevens het ontwerp-Nationaal Plan Energiesysteem (NPE) relevant, dat momenteel voorwerp is van maatschappelijke consultatie. Dat proces verdient continuering: de uitkomst zal het nieuwe kabinet helpen een duidelijke visie neer te zetten op de energie-transitie na 2030, waarin bijvoorbeeld de rol van (groene) waterstof, ontwikkeling van CO₂-vrij regelbaar vermogen en kernenergie wordt verhelderd. Nauw verwant aan het NPE is het Programma Energiehoofdstructuur (PEH) waarin het Rijk nationale kaders stelt voor de ruimtelijke inpassing van nieuwe energie-infrastructuur. Continuering van het PEH is een belangrijke randvoorwaarde om vaart te maken en te behouden in de energietransitie. Dat geldt ook voor de behandeling van het wetsvoorstel inzake de salderingsregeling, die momenteel in behandeling is in de Eerste Kamer.

1.3 Tijdelijke wet Transitiefonds landelijk gebied en natuur (EK) en Nationaal Programma Landelijk Gebied (en uitwerking relevante regelingen)

Het NPLG en het Transitiefonds landelijk gebied en natuur zijn van groot belang voor de transitie van de land- en tuinbouw en het landelijk gebied en daarmee voor het kunnen realiseren van een breed palet aan doelen, waaronder klimaat, voor de landbouw en het landgebruik in 2030. Provincies werken in het kader van het NPLG gebiedsprogramma's uit, waarin elke provincie vastlegt met welke mix van maatregelen de doelen voor klimaat, natuur en waterkwaliteit worden gerealiseerd. Voor de klimaatopgave gaat het om maatregelen die betrekking hebben op de veehouderij en akkerbouw, veenweidegebieden, landbouwbodems en bomen, bossen en natuur. Provincies hebben de gebiedsprogramma's (in eerste versie) op 1 juli opgeleverd. Gebiedsprocessen moeten worden opgestart. Voor de uitvoering zijn middelen uit het Transitiefonds landelijk gebied en natuur voorzien. Zonder die financiering kunnen gebiedsprocessen niet in gang worden gezet en stopt de transitie die zo hard nodig is. Niet alleen voor de klimaatopgave maar ook voor verdere verbetering van de natuur en de waterkwaliteit en een toekomstbestendig verdienvermogen voor boeren en tuinders is een voortvarende behandeling van dit wetsvoorstel in de Eerste Kamer belangrijk.

Daarnaast is van belang dat de LBV (plus)-regelingen (voor vrijwillige stoppers) worden uitgevoerd en dat het demissionaire kabinet de voorgenomen uitwerking van regelingen voor extensivering, innovatie en verplaatsing van agrarische activiteiten voortvarend en met voldoende budget en handelingsperspectief voor ondernemers realiseert, zodat in de uitvoering het gehele pakket (stoppen, verplaatsen, innoveren, bedrijfsvoering aanpassen en verduurzamen) gelijktijdig en met voldoende middelen en perspectief beschikbaar is en gebiedsprocessen effectiever kunnen worden gerealiseerd.

1.4 Tijdelijke wet Klimaatfonds (EK)

Dit wetsvoorstel ligt in de Eerste Kamer en stelt regels aan de besteding van middelen uit het Klimaatfonds. Omwille van een zo doelmatig mogelijke inzet hiervan is voortvarende behandeling van dit wetsvoorstel belangrijk.

1.5 Gebouwde omgeving

1½ Jaar nadat het Programma Verduurzaming Gebouwde Omgeving-PVGO werd gelanceerd, begint de transitie in de gebouwde omgeving eindelijk op stoom te komen met veel beleid in de pijplijn. Er zijn heel veel partijen betrokken bij de energietransitie in de gebouwde omgeving. Niet alleen 8 miljoen woning- en gebouw-eigenaren en -gebruikers moeten weten waar ze aan toe zijn, maar ook alle aanbieders, intermediairs en medeoverheden hebben groot belang bij een consistent doorzetten van het nu ingezette beleid. Vertraging is ongewenst waar juist nu zowel de markt als de overheden zich positioneren om te versnellen. Zo wordt er hard gewerkt aan verdere capaciteitsopbouw voor de uitvoering bij bedrijven en gemeenten.

In de gebouwde omgeving spelen ook een reeks beleidsinitiatieven waar veel partijen op wachten, zoals aanpassing van het Besluit bouwwerken leefomgeving, voorbereiding wetgeving VvE's, aanpassing EML-criteria (7 jaar energiebesparingsplicht), aanpassing leennormen hypotheek (mede op basis E-label) en GGF (gebouw gebonden financiering). De uitwerking van deze trajecten zou onverkort door moeten gaan.

Tijdige behandeling van de Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw) is nodig om lokaal meer duidelijkheid te bieden over de rol van gemeenten in de warmtetransitie. Dit wetsvoorstel regelt de gemeentelijke bevoegdheid om op lokaal niveau sturing te geven aan

de warmtetransitie. Hiermee kunnen gemeenten wijken aanwijzen, die de komende tijd van aardgas overstappen op duurzame energie, inclusief de noodzakelijke waarborgen voor huishoudens en bedrijven. De doorgang van deze wetten is essentieel voor het tijdig realiseren van warmtetransitie.

Tenslotte de Wet collectieve warmte (Wcw): er zijn reeds lang forse verschillen van mening over de wijze waarop warmtenetten ontwikkeld en geëxploiteerd moeten worden. Ook partijen in de maatschappelijke alliantie hebben daar hun eigen opvattingen over. Tegelijkertijd zou het stilleggen van dit dossier leiden tot opnieuw aanzienlijke vertraging, waar al veel tijd is verloren. Wij moedigen u daarom aan om beleidsvoorstellen ter zake door te zetten.

1.6 Mobiliteit

Het belang van het realiseren van een goede laadinfrastructuur als randvoorwaarde voor het slagen van het elektrificeren van de personenmobiliteit is heel groot. De uitrol van de Laadinfrastructuur kan geen vertraging velen.

Het in gang zetten van een werkend systeem voor het invoeren van betalen naar gebruik is van groot belang, omdat de beoogde invoering al in 2030 is. Het verdient aanbeveling dat de voorbereidingen hiertoe kunnen doorgaan.

Er moet blijvend worden gestuurd op het realiseren van het afgesproken EV ingroeipad (conform het 'hand aan de kraan' principe) om de doelstelling voor 2030 te halen en niet meer achterstand op te lopen.

Tenslotte is het van belang dat, in samenwerking met decentrale overheden en betrokken partijen, blijvend vorm gegeven wordt aan de Nationale Aanpak Mobiliteitstransitie, waarbij in een integrale aanpak op het terrein van ruimtelijke ordening en mobiliteit wordt toegewerkt naar een duurzame inrichting van de fysieke leefomgeving, waar duurzame mobiliteit het uitgangspunt is.

2. Middelen 2024

2.1 Rijksbegroting 2024 (aanvullend pakket voorjaar 2023 - middelen Klimaatfonds)

Doorgang van de voorgenomen bestedingen uit het Klimaatfonds in 2024 is cruciaal om voortgang te kunnen maken op een groot aantal onderwerpen binnen de energietransitie door uitvoering van diverse projecten, zoals laadinfrastructuur voor elektrisch vervoer, collectieve zonneprojecten, offshore waterstof netwerken, stimulering van energieopslag en energy hubs, verhoging van het budget van het warmtefonds, een verhoogde openstelling van de SDE++ in 2024 (zie tevens hieronder), de warmtetransitie, de transitie in de glastuinbouw en extra versnelling van verzwaring van de energie infrastructuur door netbeheerders.

Om hiertoe verplichtingen te kunnen aangaan en uitgaven te doen, dienen de middelen uit het Klimaatfonds toegedeeld te worden aan de relevante departementale ontwerp-begrotingen 2024, waarna het parlement besluit over autorisatie.

Eén van de percelen uit het Klimaatfonds betreft reservering van middelen voor de maatwerkafspraken met de grote industrie. Met behoud van verschillen van opvatting over deze aanpak, delen wij de gedachte dat het stilleggen van de gesprekken met de grote industrie nu de minst wenselijke optie is. Dan neemt de kans toe dat elders wordt bepaald of en hoe wordt verduurzaamd in Nederland. Het is verstandig als de minister van EZK de ruimte krijgt en neemt om ook in de komende tijd deze gesprekken voort te zetten, daarover zorgvuldig en tijdig het parlement te informeren waarna de uitkomsten door de

Kamer(s) kunnen worden gewogen. De maatwerkafspraken zijn ook relevant voor de aanpak van het stikstofvraagstuk (maatwerkafspraken industriële piekbelasters).

2.2 Openstelling SDE++ 2024

De SDE++ is het werkpaard van de transitie. Eerder heeft het kabinet besloten om meevallers uit eerdere jaren deels toe te delen aan het openstellingsbudget van de SDE++ voor 2024 (en 2025). Hiermee wordt een extra impuls gegeven aan de uitrol van CO₂-reducerende technieken, zoals hernieuwbare elektriciteit en duurzame warmte. Het is van groot belang dat de openstelling conform de gemaakte afspraken doorgaat. Overigens heeft de Tweede Kamer de minister voor Klimaat en Energie per motie gevraagd binnen de SDE++ een kwaliteitsbudget te reserveren voor wind en zonprojecten op land. Dit moet eraan bijdragen dat toekomstige projecten met aandacht voor omgeving, natuur en landschap ontwikkeld kunnen worden. Dit zou ingepast kunnen worden in het budget voor 2024.

3. Instrumenten

3.1 Normering

In het staande klimaatbeleid speelt normering een belangrijke rol, wat ook zichtbaar was in het aanvullend klimaatpakket van dit voorjaar. Het is van belang dat de uitwerking van verschillende trajecten doorgaat. Zoals de bijmengverplichting van bio/gerecyclede plastics, bijmengen van biobrandstoffen in de mobiliteitssector en bijmenging van groen gas, waarbij de opbouw van de hoogwaardige inzet van biograndstoffen wordt gegarandeerd. Hierna kan de nieuwe Tweede Kamer tijdig een goede afweging maken en evenwichtig sturen op de grondstoffentransitie en de energietransitie.

In de gebouwde omgeving spelen verschillende normeringstrajecten die onderdeel zijn van de bredere aanpak die moet worden gecontinueerd (zie hierboven bij 1.5). Het betreft hier met name de uitfasering van E/F/G labels in de huursector en utiliteitsbouw, en de verplichting van hybride warmtepompen vanaf 2026 en een groennorm voor nieuwbouw. De uitwerking van deze beleidskeuzes dient door te gaan. Ook deze stappen dragen bij aan efficiënter energiegebruik en lagere uitstoot.

Verder is het aanmoedigen van bouwmaterialen uit plantaardige biobased bronnen en het aanscherpen van regelgeving voor de bouwsector een noodzakelijke stap om de ecologische voetafdruk van de bouw te verkleinen. Het stellen van strengere eisen aan de milieuprestatie van gebouwen (MPG) en het introduceren van een CO₂-eis voor bouwmaterialen bevordert de ontwikkeling en adoptie van duurzamere bouwmethoden en materialen. Dit draagt niet alleen bij aan het verminderen van de CO₂-uitstoot, maar stimuleert ook innovatie en versterkt het Nederlandse ecosysteem.

3.2 Instrumentenmix

Doelmatig klimaatbeleid vraagt een evenwicht tussen beprijzen, normeren en inzet van publieke middelen (subsidies, investeringen). Wat betreft beprijzing speelt voor 2024 in het bijzonder de voorgenomen aanpassing van de energiebelasting (extra reductie van 1,2 Mton CO₂ in 2030). Het parlement zal daarover een besluit moeten nemen. In elk geval zal de beoogde emissiereductie in het Klimaatpakket 2024 gerealiseerd moeten worden ten behoeve van doelbereik in 2030.

Een gelijke aansporing geldt voor een aantal lopende beprijzingstrajecten in het staande klimaatbeleid. Zo dient de voorbereiding van Betalen naar Gebruik door te gaan, anders is invoering van rekeningrijden voor 2030 niet haalbaar. De afgesproken trajecten rond de

CO₂-heffing en CO₂-minimum-prijs (nu in onderzoek bij PBL) zijn onverminderd relevant, ook voor het nieuwe kabinet. De afspraak uit het Klimaatakkoord om ten behoeve van de transitie in de gebouwde omgeving binnen de EB de lastendruk geleidelijk te verschuiven van elektriciteit naar gas is nog steeds relevant, waarbij dan wel erop toegezien moet worden dat burgers en ondernemers die kiezen voor elektrificatie ook toegang hebben tot voldoende netcapaciteit. De glastuinbouw wil doorpakken met de energietransitie. Voor de glastuinbouw ligt er een samenhangend beleidspakket (opgebouwd in stappen (Coalitieakkoord/ voorjaarsbrief 2022/het Convenant Energietransitie 2022-2030/aanvullend pakket voorjaar 2023)) op tafel. Stilleggen van de beleidsontwikkeling is geen optie. Het pakket aan beprijzingsmaatregelen moet wel, zoals ook in de voorjaarsnota beschreven worden getoetst aan de impactanalyse die nu wordt uitgevoerd en nog naar de kamer moet worden gestuurd.

Als laatste moet de klem die het (overigens terechte) belang van houdbare overheidsfinanciën al jaren legt op versnelde elektrificatie van de personenmobiliteit nu dan echt worden opgelost in de kabinetsformatie. Dat vraagt tijdige voorbereiding (bv Studiegroep Begrotingsruimte) om alternatieve belastinggrondslagen te identificeren die de grondslagerosie als gevolg van elektrificatie kunnen compenseren, waarmee de weg wordt vrijgemaakt om de transitie in de personenmobiliteit aan te jagen.